

Lodovico Guicciardini, *Beschrijvingen van de hele Nederlanden, ook genoemd Nederduitsland, Nederlandstalige uitgave uit 1612*

P 307 – 310

Beschrijving van Oostende

Oostende ligt op 2 mijlen van Oudenburg en 4,5 van Brugge. Het heeft geen stadsmuren, maar is qua grootte en aantal huizen en bevolking gelijk een redelijke stad met een tamelijk goede haven.

Bijvoegsel

[De stad Oostende, die door de Geünieerde Staten werd ingenomen tijdens de laatste oorlogen, werd zo versterkt en goed voorzien van garnizoenen dat de prins van Parma ze links liet liggen toen hij zijn overwinningen in Vlaanderen aaneenreeg in het jaar 1578. Maar op 28 maart 1585 heeft gouverneur La Motte van Grevelingen een geweldige aanslag op Oostende uitgevoerd. Inderhaast had hij een hoop volk van al zijn garnizoenen bijeen gebracht en raakte zo met geweld binnen in de oude stad, die alleen maar versterkt was met een ravelijn¹ en een palissade. Hij bracht er onmiddellijk veel wagens, munitie en schanskorven binnen om zich beter te kunnen verschansen. Maar hij werd aangevallen van binnenuit met de hulp van een aantal oorlogsschepen die dapper schoten vanaf het strand. Zo werd La Motte met al de zijnen uit de oude stad verjaagd. Hijzelf werd aan zijn hand gekwetst. Hij liet veel doden achter, van wie er wel tweehonderd binnen een nieuw bolwerk werden begraven. Daar verbleven wel veertig mannen van gezag, met al het krijgstuig.

Het beleg van Oostende

In het jaar 1596 nam aartshertog Albrecht de stad Calais in. De inwoners van Vlaanderen verzochten ernstig dat hij de stad Oostende zou belegeren omdat het garnizoen daar dagelijks veel schade aanrichtte op het Vlaamse platteland, waar ze zeer grote brandschatting opeisten. De Vlamingen boden hem veel geld, namelijk 1.200.000 gulden. Waarop Albrecht en zijn leger met veel vertoon naar Oostende trokken op 18 en 19 juni. Hij kwam er 's nachts met enkele honderden mannen om de stad te bezichtigen en trok weg naar Brabant. Na dit vertrek zagen de Vlamingen zich gedwongen om wel zeventien of achttien forten rond deze stad te bouwen om de uitbraken vanuit de stad en brandschattingen op het hele land te beletten. Maar dit

¹ Bolwerk.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Oostende, p. 307-310

was nog schadelijker en lastiger dan de voormelde belastingen. De aartshertog heeft op 5 juli 1601 uiteindelijk de stad doen belegeren

P 308

met graaf Frederik van den Bergh als opperste veldmaarschalk. Dit beleg duurde tot 20 september 1604, te weten drie jaar, twee maanden en vijftien dagen lang. Gedurende die tijd werd de stad op alle manieren bevochten en zeer goed beschermd zonder enige kosten te sparen, en zonder acht te nemen op enig verlies van volk, aan geen van beide zijden. Dit beleg heeft de Geünieerde Provincies meer dan 4 miljoen gekost, en ook aan de zijde van de aartshertog kostte het een buitensporig bedrag. Want Vlaanderen betaalde of contribueerde 9000 gulden per maand voor het beleg om de garnizoenen te betalen. Maar daar bovenop werden vanaf het begin van de belegering nog 15.000 gulden per maand extra betaald. Later werd dit verhoogd tot 22.000 gulden per maand. Het aantal belegeraars die daar omgekomen zijn, is uitermate groot en ongelooflijk. Volgens sommige nota's of memories gevonden in de kledij van een gesneuvelde van Spinola's leger, waren het met alle kolonels, kapiteins, officieren en soldaten samen 72.124 mensen. Sommigen hebben ook geschreven dat het aantal doden bij de belegerden binnen de stad ook zeer excessief was. Vandaar dat wij menen dat het aantal onmogelijk te bepalen is. Het zou lang duren om te vertellen over alle uitvallen van de belegerden, alle bestormingen van de belegeraars, alle forten, rare en nieuwe tuigen, en alle praktijken en listigheden aan beide zijden. Er boeken gedrukt over alle deze bijzonderheden, en daar zullen wij de lezer naar verwijzen. Samengevat: het is een notabel en vermaard beleg, zoals men dergelijk in geen geschiedenis kan lezen. Omwille van hun bezorgdheid voor het welzijn van de stad hebben de belegerden uiteindelijk, onder goede voorwaarden, de stad overgegeven op 20 september 1604.]

In de slachtmaand van het jaar 1404 heeft men in deze stad acht overgrote zeevissen gevangen. De meeste waren 74 voeten lang en evenredig breed. Het bleken walvissen te zijn, zoals men die soms in deze zee vangt. Maar het gebeurt zelden en dan zijn ze ook niet zo groot als degene die men ziet en vangt in de zeer wijde zeeën van Spanje, voornamelijk bij Biskaje en Galicië. Dergelijke vissen worden veel groter en meer gevangen in de zeer koude zeeën ten noorden van Moskou. Daarom twijfel ik er niet aan dat ze zich op gestelde tijden van daaruit verspreiden over verschillende delen van de wereld. Zoals het ook gebeurt met de haring en veel andere vissen in deze en

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Oostende, p. 307-310

in andere landen die aan de zee liggen. In het jaar 1426 is hier ook een zeezwijn gevangen. Van lijf en vlees zoals een echt varken, maar tweemaal groter. Het werd naar Doornik gebracht en aldaar aan vleeshouwers en vissers verkocht, want het leek zowel vlees als vis te zijn.

Nieuwpoort is gelegen op 2 mijlen van Veurne en op 3 grote mijlen van Oostende. Het is een fijn stadje, met een redelijk sterk kasteeltje. Het heeft ook een goede en druk bezochte haven.

Bijvoegsel

[Nieuwpoort, dat vroeger Zandhoofd heette, is een fraai, sterk en goed stadje, goed gelegen op een kleine halve mijl van de zee. Toen het een stad werd in het jaar 1383, kreeg het de naam Nieuwpoort en werd het met poorten besloten, waardoor de inwoners poorters genoemd werden. Het werd ook een burggraafschap. De burgers genieten grote privileges in heel Vlaanderen, verkregen van Filips van de Elzas. Daarbij is voorzien dat iemand die 's nachts verwond wordt en daarvoor iemand beschuldigt, de beschuldigde mag purgeren² met een gloeiend ijzer wanneer dit de schepenen goeddunkt. Als hij dit weigert dan moet hij de hand verliezen. Iemand die door een gezworen eiser voor de rechter van diefstal beschuldigd wordt, wordt ook met zo'n ijzer gezuiverd, of hij moet hangen.

Deze stad werd vroeger door de Gentenaars en de Engelsen helemaal platgebrand, uitgezonderd het kasteeltje dat door Filips de Stoute gebouwd was. De burgers waren gevlucht. Later is de stad heropgebouwd, mooier dan voordien. In juli van het jaar 1488 behaalden de inwoners grote dank en eer door drie bestormingen van de Fransen af te weren, die de stad met 18.000 mannen belegerd hadden. Hier is zeer veel zeevarend volk, en in de winter houden ze zich onledig met het breien van netten. De inwoners van de stad onderhouden een vuurbaken tot voordeel van de zeilschepen op zee. In september is hier een jaarmarkt. Er is ook een grote hoofdkerk en twee kloosters.

Maurits van Oranje en de Slag bij Nieuwpoort

Dit fraaie stadje was tijdens de laatste oorlogen eigendom van de Staten en Leden van Vlaanderen. Het werd veroverd door de prins van Parma en bleef zo het

² Zuiveren van schuld.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Oostende, p. 307-310

grondgebied van de koning van Spanje. Maar de heren Staten van de Geünieerde landen hadden in het jaar 1600 beslist om eerst met een leger deze stad te veroveren op aartshertog Albrecht (die toen aan de macht was), om dan verdere veroveringen uit te voeren. Daarvoor brachten ze een groot leger bijeen, uitgerust met veel krijgstuig. Daarna gingen ze met zijne excellentie prins Maurits te scheep nadat ze een zeer grote armada van schepen verzameld hadden. Maar aangezien de wind niet meezat, zetten ze koers naar het Sas met het leger, de paarden, hooi, stro, zoet water enzovoort, alles wat ze nodig hadden. Ze landden op 21 en 22 juni te Philippine, waar een schans lag die zich overgaf. Het gehele leger trok op naar Eeklo met zes halve kanonnen, en zo naar Male bij Brugge. Op 26 juni passeerden ze dicht voorbij de stad Brugge, waar men dapper naar het leger schoot. Dit veroorzaakte weinig schade en zo kwamen ze aan te Jabbeke, van daar naar Oudenburg en zo naar Oostende. Daar vernamen ze dat de Spanjaarden de schansen van Bredene en Oudenburg verlaten hadden. Prins Maurits liet die bezetten. In Oostende aangekomen gaf prins Maurits de opdracht om de schans, Albertus genaamd, aan te vallen. Albertus gaf zich over.

P 309

Daarna trok prins Maurits op naar Nieuwpoort, waarbij hij krijgsvolk achterliet in Oudenburg, Plassendale, Bredene, Snaaskerke en andere plaatsen. Op 1 juli kwamen ze voor Nieuwpoort en namen het fort aan de vuurtoren in. Uit schrik verlieten de inwoners van Nieuwendamme ook hun schans. Zodra het leger voor Nieuwpoort lag, werd verwittigd dat men proviand kon inslaan. Daardoor wilden vele proviandschepen hun koopwaar en levensmiddelen daar aanvoeren over zee. Toen ze dit vernamen in Sluis en de wind gaan liggen was, vertrokken de vier galeien die daar lagen en vielen enkele van die proviandschepen aan. Die schepen lagen voor anker onder bescherming van een konvooschip. Toen ze 's morgens vroeg uitvaardden, werd het konvooschip zwaar aangevallen en onschadelijk gemaakt. Ze veroverden daar achttien of twintig schepen. De andere proviandschepen, die door de gebeurtenissen gewaarschuwd waren, kwamen voorzigtiger aanvaren.

Toen de aartshertog vernam dat prins Maurits zijn intocht in Vlaanderen gemaakt had, kon hij in allerijl de muitende soldaten kunnen overtuigen en tien- of twaalfduizend

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Oostende, p. 307-310

mannen op de been brengne, zowel te voet als te paard. Zo vertrok hij in eigen persoon vanuit Brabant naar Vlaanderen. Met grote haast trok dit leger naar Vlaanderen, eerst naar Gent en van daar naar Brugge. Onderweg vernam de aartshertog wat prins Maurits had aangericht en trok naar Oudenburg, waar de doorgang is naar Brugge en dat langs het riviertje de Ieperlee ligt. Daar lag kolonel Piron, die met een overeenkomst de plaats overgaf, alsook het Fort van Snaaskerke. Prins Maurits, die verwittigd was over de komst van de aartshertog, vroeg graaf Ernest om de dijk en de brug naar Leffinge in te nemen en af te breken, of de hertog daar een tijdlang tegen te houden met het Schotse en Zeeuws regiment en vier benden paarden en twee halve kanonnen. Maar de aartshertog had de doorgang al ingenomen. Daarom besloot graaf Ernest zijn volk in gesloten formatie te houden tot hij meer bijstand kon krijgen. Dat was wel doenlijk. Maar door onbeheerste voortvarendheid van de ruitery kwamen ze in wanorde. Zodra de Spanjaarden hen overvielen, sloegen ze op de vlucht. Velen werden verslagen en hun twee stukken geschut met hun vaandels werden buitgemaakt.

Door die overwinning hovaardig en vermetel geworden, wilden de Spanjaarden nog het leger van zijne excellentie vernielen. Maar prins Maurits was daarover verwittigd liet zijn leger door de haven van Nieuwpoort passeren. Hij trok de Spanjaarden in volle slagorde tegemoet op het strand, dat toen (omdat het eb was) zeer breed was. Op die manier had hij de zon en de wind achter hem, de zeeduinen aan de rechterkant, en de zee links. Zijn zes stukken geschut had hij vooraan op vlonders gezet opdat ze niet konden wegzinken in het zand. Zo ontmoetten ze elkaar op het strand en is tussen drie en vier uur in de namiddag de strijd begonnen. Toen de vloed opkwam, trokken ze de duinen in. Daar werd een zeer heftige slag uitgevochten met aan beide zijden veel gesneuvelden. Er werd wel drie uur lang gevochten, met nu eens voordeel voor de ene, en dan weer voor de andere zijde. Na drie uur strijd was de overwinning zeer twijfelachtig. Beide partijen waren vermoeid en uitgeput; maar ook verbaasd en bedwelmd, te meer omdat ze (van weerskanten waren de meesten al oude ervaren soldaten) bewezen en gedaan hadden wat manhaftigheid, verstand en wetenschap konden bijbrengen. Bovendien waren beide partijen lichamelijk en geestelijk volledig teneergeslagen (aangezien zij die dag zeer weinig of niets gegeten of gedronken hadden, door arbeid en vermoeidheid). In deze twijfelachtige stand van de strijd bewees prins Maurits boven alle anderen grote vastberadenheid, voorzichtigheid en moed, voortdurend overal aanwezig, en zijn voorzichtig beleid. Hij verzamelde de wijkende en vluchtende troepen, sprak troepen

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Oostende, p. 307-310

nieuwe moed in, en zette hen aan tot een nieuwe aanval of ontzet van de zijnen. Waar het nodig was, riep hij alom dat ze moesten vechten of in de zee verdrinken: ze moesten hem bijstaan. Hij wilde hij hen persoonlijk voorgaan met zijn jongere broer Hendrick Frederik, met de helm op het hoofd, het roer in de hand, bereid om daar met hen te leven of te sterven.

Langs de andere zijde vertoonde de aartshertog zich meermaals voor zijn troepen of slagorde, reed op en af, vermaande zijn manschappen en moedigde hen aan door onder andere zelf met de muiters mee te vechten. Hij werd met een hellebaard in zijn gezicht gekwetst omdat hij geen helm droeg om herkend te worden. De admiraal³ deed in het begin ook veel werk om zijn volk goed aan te voeren, en zijn ruiters aan te sporen die zich niet te best inzetten. Hij werd van zijn paard gereden, onder de voet gelopen, herkend en gevangen genomen. Zijn ruitery vluchtte schandelijk weg uit de slag. Ten slotte, na een dappere strijd langs beide kanten, behaalde prins Maurits de overwinning. De soldaten van de aartshertog werden alom gedood en gevangen. Behalve de admiraal waren er onder de gevangenen verschillende kolonels en kapiteins, ook ettelijke leden van het hof van de aartshertog en verschillende mannen van aanzien. De Verenigde Nederlanden en prins Maurits betaalden de overwinning duur. Naar de beste berekeningen die men kon maken, werden de doden aan hun kant geschat op een duizendtal, en ongeveer zevenhonderd gekwetsten. 's Morgens waren ongeveer negenhonderd manschappen gevallen (bij Leffinge, Oudenburg en Snaaskerke). Zodoende kan het verlies voor de Verenigde Nederlanden berekend worden op zo'n tweeduizend man. Langs de kant van de aartshertog werden op het slagveld en in de vlucht meer dan 2500 doden geteld. Zonder diegenen die in de moerassen verdrongen en degenen die stierven aan hun verwondingen.

Alle geschut van de aartshertog werd buitgemaakt. Men kwam terug in het bezit van de twee stukken die 's morgens verloren waren gegaan en alle verloren vaandels. Men bracht prins Maurits alle buitgemaakte vaandels van de aartshertog, tot 105 in totaal, met de grote vlag van de muiters en vier standaarden van de ruitery. Deze werden naar Den Haag gezonden en in het Hof opgehangen.

Na de zege bij Oostende rustte prins Maurits het leger opnieuw toe en vertrok om Nieuwpoort te belegeren. Maar de leiders van het land die hiervoor instonden, hebben

³ Mendoza.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Oostende, p. 307-310

de stad Nieuwpoort van alles voorzien en met troepen versterkt. Hierdoor heeft prins Maurits besloten om het geschut dat hij aan het oprichten was,

P 310

weg te halen. Toen hij vernam dat veel krijgsvolk uit het Waalse landsgedeelte het leger van de aartshertog kwam aanvullen, en in de wetenschap dat de stad sterk verdedigd werd, besloot hij op te houden met de belegering en brak met zijn leger op. Hij trok op 18 juli terug naar Oostende. Daar begon hij het fort Isabella te belegeren, dat dapper verweer bood. Aangezien hij geen verder voordeel in Vlaanderen zag, liet hij het fort Albertus afbreken en vernietigen, en scheepte hij alvast zijn paarden en volk in naar Zeeland. Hij vertrok rond de laatste dag van juli nadat hij de stad Oostende van krijgsvolk voorzien had.]

Bekende Oostendenaars

Hier is Cornelis Schepper geboren, de heer van Eke, en Raadsheer van State onder keizer Karel V. Hij was een zeer geleerd man met kennis van veel talen, zodat hij door zijn deugd en bekwaamheid van lage stand tot een hoge graad is gekomen. Ook Joos Clichtovius is hier geboren, een zeer geleerd en voornaam theoloog en mathematicus die veel lofwaardige stukken heeft geschreven. Anderhalve mijl van Nieuwpoort in de richting van Duinkerke staat de heerlijke en mooie abdij van de orde van Sint-Bernardus⁴. Deze ligt in de duinen en bezit een zeer mooie en vermaarde bibliotheek. Allerlei boeken over alle kunsten en wetenschappen, in verschillende talen, met veel teksten en oude originelen worden daar zorgvuldig bewaard. Dit is het vermelden waard.

⁴ Abdij ter Duinen te Koksijde/Sint-Idesbald.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Oostende, p. 307-310